

БЕЛАРУСЫ Ў СВЕЦЕ

№3 (286)

сакавік 2026

Інфармацыйны бюлетэнь • Супольнасць беларусаў свету "Бацькаўшчына"

У НУМАРЫ:

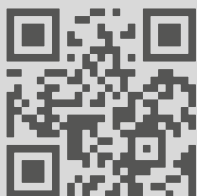
**5 унікальных
экспанатаў
Віленскага
беларускага
музея, які
адзначыў
25-годдзе свайго
аднаўлення**

У сакавіку адзначыў чвэрць стагоддзя свай працы адноўлены Віленскі беларускі музей імя Івана Луцкевіча. З гэтай нагоды музейнікі правялі ўрачысты прыём, нагадаўшы гісторыю музея, якой агулам ужо больш за 100 гадоў.

Старонка 4

**НЕ
ВАЙНЕ!**

**ВЫ
МОЖАЦЕ
ДАПАМАГЧЫ**

ПЁТРА МУРЗЁНАК: РОЛЯ ДЫЯСПАРЫ ВАЖНАЯ, АЛЕ НЕ ІСТОТНАЯ І НЕ ВЫЗНАЧАЛЬНАЯ

Доктар медыцынскіх навук Пётра Мурзёнак ужо 28 гадоў разам з сям'ёй жыве ў Канадзе і з'яўляецца адной з самых актыўных фігур беларускай эміграцыі – старшынёй Беларускага інстытута навукі і мастацтваў у Канадзе і Атаўскага аддзела Згуртавання беларусаў Канады. Таксама спадар Пётра – заснавальнік і рэдактар вэб-часопіса "Культура. Нацыя". Нядаўна ў выдавецтве "Камунікат" выйшла яго кніга "Нарысы беларуса", у якой вострая публіцыстыка сусінуе з асабістымі дзіцячымі і юнацкімі ўспамінамі, а навуковая аналітыка – з амаль што трылернымі сюжэтамі з жыцця эміграцыі.

Спадар Пётра кажа, што кнігу можна разглядаць "як падручнік для беларуса-эмігранта". Пра што ж гэ-

ты "падручнік" і як, ва ўмовах надзвычай насычанага рытму жыцця, атрымалася знайсці час на яго стварэнне? Мы паразмаўлялі пра гэта з Пётрам Мурзёнкам, а таксама пра найбольш верагодныя сцэнары развіцця Беларусі ў бліжэйшыя гады, ролю дыяспары і інтэлектуальнай супольнасці ў фармаванні будучыні Беларусі.

– "Нарысы беларуса" атрымаліся вельмі аб'ёмнай і насычанай кнігай, у тым ліку дакументамі і фотаматэрыяламі. Але калі каротка: пра што яна? Як бы Вы самі, літаральна некалькімі словамі, апісалі яе будучаму чытачу?

– Кніга не належыць да жанру мемуараў, хаця і аўтабіяграфічная. Яна задумвалася і як кніга пра станаўленне маёй беларускасці ў бацькоўскім доме і на радзіме, і як кніга пра ўма-

цаванне маёй беларускасці ў дыяспары пасля эміграцыі ў Канаду ў 1998 годзе. У пэўным сэнсе яна можа разглядацца і як падручнік для беларуса-эмігранта.

Я вырас у вёсцы, у сям'і настаўнікаў, якія працавалі ў Пастаўскім раёне. Менавіта там заклаўся аснова маёй беларускасці. Гады вучобы ў Мінскім медыцынскім інстытуце, працы навукоўцам у Беларускай навукова-даследчым інстытуце гематалогіі і пералівання крыві (НДІПК, 1974–1984), а пасля ў Інстытуце фізіялогіі Нацыянальнай Акадэміі навук (1984–1998), не шмат дадалі да маёй беларускай нацыянальнай самаідэнтыфікацыі. У савецкія гады падаўлялася нацыянальная свядомасць на ўсіх "ускраінах" былой Расійскай імперыі.

Працяг на старонцы 6.

НАВІНЫ

Яраслаў Іванюк: РЭЖЫМ ХОЧА ЛІКВІДАВАЦЬ УСЕ СУВЯЗІ ПАМІЖ ТЫМІ, ХТО Ё БЛАРУСІ, І ТЫМІ, ХТО Ё ЗАМЕЖЖЫ

Стваральнік Фонду "Kamunikat.org" Яраслаў Іванюк пракаментавалі "Салідарнасці" рашэнне КДБ аб прызначанні выдавецтва "экстрэмісцкім фармаваннем".

КДБ прызнаў "экстрэмісцкім фармаваннем" "кааліцыю кніжных выдавецтваў". Гаворка пра "Фонд Kamunikat.org", "Lohvinau Publishing House", "Andrei Yanushkevich Publishing".

Стваральнік Фонду "Kamunikat.org" Яраслаў Іванюк пракаментавалі гэтае рашэнне.

– Для нас як выдавецтва, як фонду Kamunikat, мяркую, гэта нічога не азначае, бо мы працуем па-за межамі Беларусі. Вельмі б хацелася сказаць, што нас не цікавіць, што робіць рэжым, – але гэта не да канца праўда. Нейкі ўплыў гэта будзе мець. Лягчэй працаваць ад гэтага нам не стане.

Відавочна, гэта працяг рэпрэсій рэжыму да беларускага асяроддзя, якое займаецца распаўсюдам, папулярызаваннем беларускай культуры, літаратуры.

На працягу апошніх твядняў трываюць рэпрэсіі ў адносінах да людзей, звязаных з выданнем і распаўсюдам беларускіх кніг.

Рэжым хоча ліквідаваць усе сувязі паміж тымі, хто працуе ў Беларусі, і тымі, хто працуе ў замежжы. Абсалютным абсурдам з'яўляецца тое, што нас прызначылі нейкай кааліцыяй. Не існуе ніякай кааліцыі, якую яны называлі.

Адназначна, хочучы павязваць людзей у Беларусі з замежнымі структурамі, каб мець на іх нейкія нібыта аргументы. Гэта савецкі час. Мне згадваецца справа "Саюза вызвалення Беларусі", калі шлы справы, прыдумлялі іх. Тое ж самае паўтараецца

ца цяпер, толькі гэта робіць рэжым Лукашэнкі.

Мэта – зрабіць нашу працу яшчэ больш цяжкай. Хаця і без таго выданне беларускіх кніг па-за межамі Беларусі – няпростая справа. А што

будзе ў самой краіне – не цяжка ўявіць. Гэта будзе падставай да чарговых рэпрэсій. Я хацеў бы ў гэтым памыляцца, але баюся, на жаль, гэта будзе.

gazetaby.com

МАРЫНЕ АДАМОВІЧ УРУЧЫЛІ Ё ПРАЗЕ ЁЗНАГАРОДУ ДЛЯ МІКОЛЫ СТАТКЕВІЧА

11 сакавіка ў Празе, на адкрыцці 28-га Міжнароднага фестывалю дакументальнага кіно Jeden svet, палітыку Мікалаю Статкевічу

ўручылі прэмію Homo Homini за "нязломную мужнасць і выключны ўклад у дэмакратычны рух у Беларусі".

Узнагароду за Мікалая прымала яго жонка Марына Адамовіч.

Арганізатары фестывалю адзначаюць: "Мікола Статкевіч прысвяціў усе свае намаганні абароне дэмакратыі. Яго мужнасць асабліва выявілася, калі пасля вызвалення ён супраціўляўся спробе прымушовай дэпартацыі і адмовіўся пакідаць краіну".

Прэмію Homo Homini штогод прысуджае чэшская арганізацыя People in Need, якая займаецца гуманітарнай дапамогай, абаронай правоў чалавека і падтрымкай дэмакратычных каштоўнасцяў. Узнагарода існуе з 1994 года.

У мінулыя гады лаўрэатамі Homo Homini ўжо становіліся беларускія праваабаронцы: у 2005 годзе прэмію атрымаў Алесь Бяляцкі, а ў 2020-м – прадстаўнікі праваабарончага цэнтру "Вясна" Марфа Рабкова, Андрэй Чапук, Леанід Судаленка і Тацяна Ласіца.

Нагадаем, у снежні 2021 года Мікалаю Статкевічу асудзілі на 14 гадоў пазбаўлення волі па палітычна матываванай справе. У верасні 2025 года ён быў вызвалены разам з іншымі вязнямі, але адмовіўся пакідаць Беларусь пад прымусам і пасля гэтага зноў апынуўся ў няволі. 19 лютага 2026 года стала вядома, што Статкевіч знаходзіцца дома, дзе аднаўляецца пасля перанесенага ў турме інсульту.

svaboda.org

Беларускія мерапрыемствы па ўсім свеце @Budzma_razam_bot

рэпрэсіі

НА КАЦЯРЫНУ ВАДАНОСАВУ ЗАВЯЛІ СПРАВУ АБ “РЭАБІЛІТАЦЫІ НАЦЫЗМУ”

Генеральная пракуратура Беларусі распачала крымінальную справу аб “рэабілітацыі нацызму” праз відэаролікі на YouTube. Пра гэта паведамаў афіцыйны прадстаўнік Генпракуратуры Дзмітрый Брылёў. Беларускія прапагандысты сцвярджаюць, што справу завялі на Кацярыну Ваданосаву.

Паводле словаў Дзмітрыя Брылёва, крымінальная справа распачатая паводле ч. 3 арт.130-1 Крымінальнага кодэксу Беларусі – “наўмысныя дзеянні ў рэабілітацыі нацызму”. Як сцвярджае прадстаўнік Генпракуратуры, падчас аналізу інтэрнэт-рэсурсаў ведамства выявіла “аўтарскую інтэрпрэтацыю гістарычных падзей” на адным з YouTube-каналаў.

“Па выніках вывучэння сабраных звестак распачатая крымінальная справа аб наўмысных дзеяннях у рэабілітацыі нацызму. Згодна з матэрыяламі справы, 39-гадовая ўраджэнка Мінска з падвойным про-

Вядоўцы Кацярына Ваданосава і Васіль Калач, сцэнарыст Алесь Кіркевіч і адказны рэдактар Віктар Шукеловіч падчас здымак праграмы “Каса на камень”. Варшава, Польшча. 16 студзеня 2026 года

звішчам, перабываючы за межамі Беларусі, разам з іншымі грамадзянамі на сістэмнай аснове вырабляла і размяшчала на агульна даступным рэсурсе відэаролікі ў форме асветніцкіх

лекцый”, – сказаў Брылёў.

Паводле версіі пракуратуры, у гэтых роліках падазраваная “маніпулявала асобнымі фактамі з гісторыі краіны” і рэпрэзентавала сябе як ча-

лавека, кампетэнтнага ў пытаннях падзей 1941–1945 гадоў.

“Падобныя лекцыі ствараліся ў мэтах рэабілітацыі нацызму і прызначаліся для распаўсюду і свабоднага прагляду, у тым ліку на тэрыторыі Беларусі”, – заявіў прадстаўнік Генпракуратуры.

Ён таксама сцвярджае, што ў некаторых відэа аўтарка “гераізавала нацысцкіх злачынцаў і іхных памагатых”.

Крымінальная справа скіраваная для расследавання ў цэнтральны апарат Следчага камітэту Беларусі.

Назва YouTube-канала ў паведамленні пракуратуры не называецца. Аднак беларускія прапагандысты сцвярджаюць, што гаворка ідзе пра Кацярыну Ваданосаву. Нагодой для распачынення справы сталася відэа “Галоўны міф Другой сусветнай – забойства гаўляйтара Вільгельма Кубэ. Што не так?” на Youtube-канале “Будзьма Беларусамі!”.

Паводле Ганна Калтыгіна, belsat.eu

АЛЕСЬ КІРКЕВІЧ: РЭАБІЛІТАЦЫЯ БЕЛАРУСІ. АД 5 ДА 12 ГАДОЎ...

Генпракуратура абвінавачвае Кацярыну Ваданосаву ў рэабілітацыі нацызму праз гістарычны ролік пра забойства Вільгельма Кубэ. Ці ёсць у тым роліку “нацызм”? Ці ёсць – прапаганда? Зірніце і пераканайцеся.

Я зірнуў. Нідзе пра “геройства” Кубэ не сказана. Ніхто не малюе німб вакол ягонай персаны. Вуліцы ягоным імем называць ніхто не прапаноўвае. Ёсць факты. Ёсць малавядомыя факты. Ёсць непрыемныя факты. Ёсць пытанні да аўдыторыі. А дзе прапаганда?

Так, у роліку няма гераізацыі забойцаў Кубэ. Тых, якія героі Савецкага Саюза: Мазаніх, Осіпава, Траян.

Але ці правільна я разумею схему: калі ты не лічыш героя Савецкага Саюза героем, то гэтым самым “рэабілітуеш” нацызм? Так атрымліваецца? Пра герояў СССР – добра або нічога?

Родны брат Якуба Коласа – “нацыст”?

Нагадаю, што ў нас палова беларускай культуры – нерэабілітаваная. Прыроўненая да нацызму. Бел-чырво-на-белы сцяг і герб Пагоня. Гімн “Магутны Божа”. Ларыса Геніюш. Наталля Арсеннева. Родны брат Якуба Коласа. Суцэльны “нацызм”...

Не верыце? У 2017 годзе ўнучка Якуба Коласа спрабавала правесці ў

музеі імя Якуба Коласа выставу, прысвечаную малодшаму брату Якуба Коласа. Нельга. А справа ў тым, што Коласаў малодшы брат Міхась Міцкевіч у 1944-м з’ехаў з Беларусі. Не хацеў чалавек жыць у БССР. За акіянам выдаваў газету “Беларус”, перакладаў на беларускую Евангелію. Па сукупнасці фактаў – “нацыст”?

І гэта не кажучы пра асобаў фармату Аляксандра Надсана. Гэта – “махровыя гітлераўцы”. Але чамусьці, калі Надсан збіраў і вазіў у Беларусь дапамогу для дзетак Чарнобыля, ён нацыстам не быў. Ва ўсіх астатніх выпадках – быў. Так? “Сітуацыйны нацыст”, правільна?..

Геніюш – “нацыстка”, а Радзёнаў – герой вайны?

Давайце прыклад з іншага боку барыкадаў. Быў такі Уладзімір Гіль-Радзёнаў. Падпалкоўнік Чырвонай Арміі, у 1941-м трапіў у нямецкі палон. У лагеры для палонных узначаліў “Баявы саюз рускіх нацыяналістаў”. Пайшоў на ўгоду з нацыстамі: стварыў 1-ю рускую нацыянальную брыгаду СС “Дружына”. На мундзірах карнікаў была чорная стужка з надпісам “За Русь!”.

Гіль-Радзёнаў са сваёй камандай знішчаў яўрэяў у Польшчы і беларусаў на Віцебшчыне, у раёне Вягомля, Лепеля, Полацка. Адзначыўся пад Смаленскам. Байцы Радзёнава займаліся карнымі экспедыцыямі – акураг як у фільме “Ідзі і глядзі”. Гэ-

та “нацызм”, як думаеце?..

Але ў жніўні 1943 года, калі ўсім было ясна, што Германія прайграе вайну, Радзёнаў са сваёй брыгадай перайшоў на савецкі бок. Брыгада СС “Дружына” – пераўтварылася ў... 1-ю Антыфашысцкую партызанскую брыгаду. Магія? У верасні 1943-га Радзёнаў атрымаў ордэн Чырвонай Зоркі і званне палкоўніка. Загінуў увесну 1944-га.

Сёння ў Беларусі можна набыць літаратуру, дзе чорным па белаю напісана пра “доблесть” і “муже-ство” Радзёнава. Яго праца апісаная як: “кропотливая, опасная, вдумчивая, многотрудная”. Бо ён, бачыце, перавёў сваю Дружыну СС у правільны момант – на правільны бок. На бок Масквы.

Цікава, што пра яго “многотрудную” працу казалі б яўрэі з-пад Любліна? Што б казалі беларусы з-пад Полацка ці Докшыцкаў?.. Нічога – бо яны мёртвыя. А іх забойца – герой вайны. Як вам?..

Рэабілітацыя здаровага сэнсу

Беларусі вельмі патрэбная рэабілітацыя. Не, не нацызму, а – здаровага сэнсу. Праўдзівай гісторыі. Выбітных асобаў мінулага, увесь грэх якіх заключаўся ў тым, што яны не хацелі жыць у СССР. Рэабілітацыя самога права размаўляць пра гісторыю, не азіраючыся на Генпракуратуру.

Алесь Кіркевіч, Budzma.org

Наталля Арсеннева і Максім Танк

Юбілей

5 УНІКАЛЬНЫХ ЭКСПАНАТАЎ ВІЛЕНСКАГА БЕЛАРУСКАГА МУЗЕЯ, ЯКІ АДЗНАЧЫЎ 25-ГОДДЗЕ СВАЙГО АДНАЎЛЕННЯ

У сакавіку адзначыў чвэрць стагоддзя сваёй працы адноўлены Віленскі беларускі музей імя Івана Луцкевіча. З гэтай нагоды музейнікі правялі ўрачысты прыём, нагадаўшы гісторыю музея, якой агулам ужо больш за 100 гадоў.

Яшчэ ў пачатку XX стагоддзя віленскі беларус Іван Луцкевіч пачаў збіраць прадметы старажытнасці, артэфакты, кнігі і дакументы, датычныя беларускай культуры і гісторыі. Паступова ўтварылася калекцыя ўнікальных прадметаў. Вядома, што Максім Багдановіч напісаў свой знакаміты верш пра слупкі ткачых, калі пабачыў у зборы Івана Луцкевіча слупкія паясы.

У 1918 годзе Іван Луцкевіч заўчасна памёр, ягоную справу працягнуў родны брат – Антон Луцкевіч. У міжваенны перыяд Антон Луцкевіч з аднадумцамі дамогся першай рэгістрацыі Беларускага музея як бюджэтнай установы.

“Гэта ўвогуле быў першы гістарычны музей у Вільні тых часоў. Сюды з усіх куткоў, у тым ліку з Заходняй Беларусі, прыязджалі экскурсіі. Плюс музей стаў сучасным навуковым цэнтрам па вывучэнні беларускай культуры і гісторыі”, – азначыў гісторык мастацтвазнаўства Сяргей Харэўскі на святкаванні ў Беларускам доме.

Пасля прыходу Саветаў сабраную Луцкевічамі калекцыю падзялілі музейныя ўстановы Польшчы і Літвы.

“Калі тата вадзіў мяне дзяўчынкай у нацыянальны музей Літвы, дык паказваў экспанаты з беларускага музея, – прыгадала ўнучка Антона Луцкевіча Маргарыта Пярова. – Мала была, не запомніла, на што менавіта паказваў бацька, але дакладна на памятаю, што такіх экспанатаў хапала”.

Як музейная ўстанова ўжо ў сучаснай Літве Віленскі беларускі му-

зей імя Івана Луцкевіча быў зарэгістраваны ў сакавіку 2020 года. Паводле куратаркі музея Паўліны Вітушчанкі, самакіраванне літоўскай сталіцы вырашыла падтрымаць арганізацыі этнічных беларусаў і прадстаўнікоў дэмакратычных сілаў.

Цяпер у музеі некалькі тысяч экспанатаў, якія тычацца гісторыі беларусаў не толькі віленскага краю Літвы, але і ўсёй Беларусі. Больш за 1300 экспанатаў ужо апісаныя, яшчэ сотні чакаюць сваёй чаргі. Сярод іх ёсць 5 надзвычай унікальных, распаўяла Свабодзе Паўліна Вітушчанка.

1. Ручнік пачатку XX стагоддзя з манаграмай

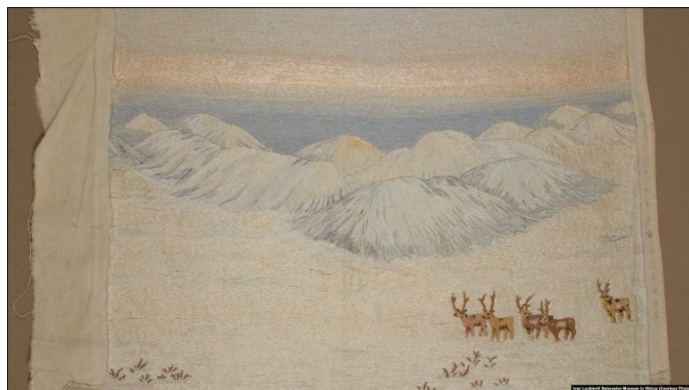
Унікальнасць гэтай рэчы ў тым, што яе вышыла ўзорам і ўпрыгожыла ўласнай манаграмай жыхарка Вільні Юльяна Менке, з якой заснавальнік музея Іван Луцкевіч быў у рамантычных стасунках. Паводле Паўліны Вітушчанкі, музейнікі не выключалі, што ручнік быў часткай пасага Юльяны, якая рыхтавалася да шлюбу з Іванам. Шлюб, аднак, не адбыўся – Іван Луцкевіч заўчасна памёр, а Юльяна Менке, этнічная немка, з’ехала з Вільні. Але яе ручнік захаваўся, і ўжо ў пачатку XXI стагоддзя яго перадала ў музей унучка Антона Луцкевіча Маргарыта Пярова.

Усяго музейная калекцыя ручнікоў налічвае больш за 30 саматканых вырабаў з розных куткоў Беларусі. Сярод іх ёсць і ручнік з міжваеннай калекцыі музея.

2. Сшытак навучэнца Віленскай беларускай гімназіі

У сшытку заканспектаваныя лекцыі па “стылістыцы”. 14-15 гадовыя навучэнцы Віленскай беларускай гімназіі вывучалі “Энеіду” Вергілія і “Боскую камедыю” Дантэ.

Паўліна Вітушчанка кажа, што гэта “красамоўны паказнік якасці тага-

часнай адукацыі беларусаў, якія жылі ў Вільні”.

Сшытак належаў Янку Тулейку – будучаму беларускаму настаўніку.

“Але сам ён быў з сіроцкага дому, адтуль яго ў сваю сям’ю ўзялі беларускія настаўнікі Язэп і Надзея Шнаркевічы. Гэта добра паказвае, як віленскія беларусы ставіліся адно да аднаго, як клапаціліся пра нашчадкаў, – кажа Паўліна Вітушчанка. – Дарэчы, у міжваенны перыяд Язэп Шнаркевіч пэўны час адбыў за сваю прабеларускую дзейнасць у лідскай турме тут, у Вільні. У нас у архіве ёсць ягоныя турэмныя лісты, а яшчэ ёсць рукапісы ягоных перакладаў, зробленых у Лукішках. Гэтыя рэчы перадала ў наш архіў дачка Янкі Ганця”.

Паводле куратаркі Беларускага музея, пра жыццё беларусаў у міжваеннай Вільні таксама сведчаць 8 сшыткаў іншых беларускіх гімназістаў, сотні фотаздымкаў і лістоў, дзясяткі выдадзеных тады кніг, часопісаў і газет.

У фондзе музея ёсць два экзemplяры часопіса “Шлях моладзі” за 1930 і 1933 гады, якія былі забароненыя польскай цензурай, але захававаліся дзякуючы тагачаснаму друкарку Янку Багдановічу. Захавалася і падшыўка часопіса “Новы шлях” за 1944 год, у якім друкаваліся ўспаміны пісьменніка і былога вязня ГУЛАГу Францішка Аляхновіча.

3. Вытканая ў ГУЛАГу вышыванка “Поўнач”

У 1948 годзе ў лагеры пад Варкутой віленская беларуска Зоя Коўш, якую саветцкія спецслужбы арыштавалі ў акупаваным і падзеленым на зоны Берліне, захапілася відовішчам палярнага ззяння. Уражанні ўваблівілі ў вышыванку, якой цяпер захапляюцца наведнікі музея.

“Магчыма, перадаць нешта падобнае на палатне патрапіў бы хіба такі мастак святла, як Куінджы, але

яму не прыйшло ў галаву ехаць за Палярнае кола, каб маляваць неба. Так яно мяне зачаравала, што прабавала вышыць яго, выцягваючы ніткі для гэтае мэты з лагернага “вештаковага” рызку, за гэта трапіць у БУР”, – напісала ва ўспамінах Зоя Коўш.

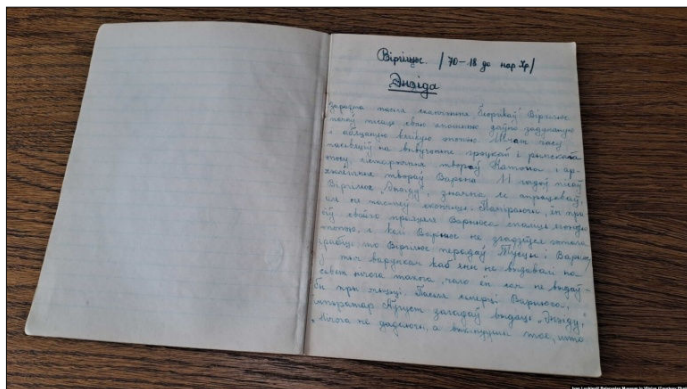
“Захапляюся яе прыгажосцю, дзіўлюся цяжкасцю гэтай тэхнікі, а яшчэ неверагоднай удачы аўтаркі, бо ў найцяжэйшых лагерных умовах ёй удалося не толькі вырабіць такую дзіўную рэч, але і захаваць яе ды прывезці дамоў”, – кажа Паўліна Вітушчанка.

У фондзе ёсць і іншыя дакументальныя сведчанні сталінскіх рэпрэсій, у тым ліку лагерныя лісты Зой Коўш і ейнага мужа Аляксандра Кравіча.

4. Аўдыёкасета з першага мітыngu “Талакі” ў Менску

“Сыс. Першы мітынг Талакі. Пляц Волі”, – алоўкам пазначыў на касеце адзін з заснавальнікаў “Талакі” Сяргук Вітушка. Мітынг адбыўся ў 1988 годзе. Малады голас на аўдыёстужцы па-беларуску размаўляе з чыноўнікам пра хібы ў пабудове метро, даводзіць пазіцыю менчукоў, якія непакояцца за гістарычную спадчыну. У адказ па-расейску гучыць, што праектавальнікі “заўсёды клапацяцца пра захаванне гістарычнай забудовы”. Людзі абураліся: “Раней таксама нібыта клапаціліся, а ў выніку куды падзелася Няміга?”

Паводле Паўліны Вітушчанкі, у музей трапляе ўсё больш матэрыялаў пра той час у гісторыі Беларусі, калі загучаў голас грамадства, а беларусы сталі дамагацца свабоды слова і арганізацый, палітычных і чалавечых правоў, а ўрэшце і незалежнасці краіны. Гэта фотаздымкі, зборнікі публічных выступлаў апазіцыйных палітыкаў, газетныя артыкулы. Інтэрэс музейнікаў непазбежна распаўсюджваецца і на экспанаты, датыч-

Сшытак Янкі Тулейкі

ня падзеў апошніх гадоў.

5. Турэмныя рэчы Нобелеўскага лаўрэата Аляся Бяляцкага

З 2025 года музей збірае асабістыя рэчы былых палітвязняў, а таксама дакументы ды іншыя сведчанні сучасных рэпрэсій супраць беларусаў.

Пачатак калекцыі паклаў збор асабістых турэмных рэчаў правабаронцы, лаўрэата Нобелеўскай

прэміі міру Аляся Бяляцкага. Ягоны турэмны кубак, драўляная лыжка, якую палітвязень мусіў заўсёды націць з сабой, пазамываны за 4 гады няволі ручнік, мыла, кавалак пемзы, маток туалетнай паперы, якую вязні, калі трапляюць у ШЫЗА, выкарыстоўваюць як падушку.

“Гэта таксама ўнікальныя экспанаты, вельмі важныя для нас усіх, хаця, калі бярэш іх у рукі, мне асабіста

становіцца не па сабе. Цяжкія думкі”, – прызнаецца Паўліна Вітушчанка.

Паводле куратаркі музея, у зборы ўжо ёсць рэчы іншых палітвязняў: турэмная торба Мікалая Статкевіча, жоўтая бірка Паліны Шарэнды-Панасюк. “Пакуль рэчы 9 палітвязняў, але іх будзе больш”, – кажа яна.

Ёсць у музеі і закрытыя архівы.

“Сэнс закрытага архіву ў тым, каб

зберагчы экспанаты, якія могуць быць небяспечныя для тых, хто перадаў такія рэчы на захоўванне. Дакументы, здымкі... Нават не магу называць дакладна, што гэта можа быць. Такая функцыя ёсць у архіваў ва ўсім свеце, мы таксама яе выконваем. Без дазволу ўласнікаў рэчы з закрытага архіву не будуць перададзеныя нават даследчыкам”, – запэўніла куратарка Беларускага музея.

svaboda.org

КАЛЕКЦЫЯЙ ДЗЕЯЧА БЕЛАРУСКАЙ ЭМІГРАЦЫІ ПАПОЎНІЎСЯ ВІЛЕНСКІ БЕЛАРУСКІ МУЗЕЙ

Віленскі беларускі музей імя Івана Луцкевіча папоўніўся дзясяткамі скрынак з асабістай калекцыяй і архівам Юрыя Попкі – беларускага дзеяча, які пасля Другой сусветнай вайны стварыў у нямецкім Ляймене прыватны беларускі музей, напісана ў сацсетках музея.

“Мы атрымалі шмат шмат шмат новых экспанатаў з вельмі нетрывіяльнай гісторыяй. Яны прыехалі да нас аж з нямецкага горада Ляймана, а збіраў там іх беларускі экспат Юры Попка (1912-1990). Спадар Попка паклапаціўся аб сваёй спадчыне – пакінуў у спадчыну гораду сваю маёмасць пад музей.

Але ж як высветліла новае пакаленне беларусаў Нямеччыны, калекцыя была цалкам неахайна перанесеная ў склад, у якім частка экспанатаў знікла без следу, частка пацярпела ад патогу, і цяпер ужо трэба было ратаваць тое, што засталося. Гэтай выратавальнай місіяй амаль дзесяць гадоў, з 2017 года, займаўся Алясь Майсееў, якому мы вельмі ўдзячныя за яго клопат і працу. Таксама шчыра дзякуем аб’яднанню

беларусаў Нямеччыны РАЗАМ e.V., якія дапамаглі перавезці калекцыю ў Вільню. А нас чакаюць доўгія месяцы апрацоўкі гэтай калекцыі, і пакрысе будзем вам распавядаць, што ж у гэтых скрынках да нас прыехала”, – піша Віленскі беларускі музей імя Івана Луцкевіча ў сваім тэлеграм-канале.

Юры Попка нарадзіўся на Пружаншчыне ў 1912 годзе. Падчас нямецкай акупацыі ўзначальваў аддзел працы і сацыяльнага забеспячэння ў Пружанах, узначальваў аддзел Беларускага камітэта, адкрыў некалькі беларускіх школ. З 1944 года жыў у Заходняй Германіі, браў удзел у эміграцыйным руху, належаў да крыла Беларускай Цэнтральнай Рады, выдаваў газеты і часопісы.

У 1971 годзе пераехаў у Ляймен, дзе заснаваў ва ўласнай кватэры беларускі музей. Адкрыццё адбылося 15 сакавіка 1982 года з удзелам мясцовых беларусаў і мэра Ляймена. Экспанаты для яго былі сабраныя з усёй Германіі: паясы, адзенне, лапці, лыжкі, посуд, кнігі, перыядычныя выданні.

budzma.org

НАВІНЫ

MALDZIS ВЯРТАЕ АРХІЎ ПАРАФІІ З ГАРАДЗЕНШЧЫНЫ

Гэта бяспечная крыніца інфармацыі пра рэлігійнае і свецкае жыццё ваколіц Горадні ў XIX стагоддзі.

7 сакавіка ініцыятыва MALDZIS набыла на аўкцыёне ў Польшчы рукапісны архіў першай паловы XIX стагоддзя, які паходзіць з парафіі недалёка ад Горадні. Гэта вельмі каштоўная крыніца інфармацыі пра тагачаснае канфесійнае і свецкае жыццё рэгіёну.

Гэта так званыя капіярый – рукапісны зборнік службовых дакументаў і перапіскі з касцёла ў Вялікіх Эйсмантах, што ў Бераставіцкім раёне Гарадзенскай вобласці.

У зборніку захаваліся распараджэнні свецкіх і касцельных уладаў, звесткі пра жыццё парафіі і мясцовы

вай супольнасці, трапляюцца прозвішчы мясцовых жыхароў, сустракаюцца згадкі пра метрычныя акты, асобныя сямейныя гісторыі, нататкі пра вакцынацыю ад воспы, будаўніцтва касцёла і шмат іншага.

Большасць запісаў належыць настаяцелю парафіі і гарадзенскаму дэкану Міхалу Сезанеўскаму (1784-1850). Яны вяліся цягам 14 гадоў і датуюцца першай паловай XIX стагоддзя.

Кажа кіраўнік ініцыятывы MALDZIS Павел Мацукевіч:

“Амаль штодзень недзе ў свеце прадаюцца калекцыйныя рэчы, звязаныя з Беларуссю. Але сустраць у продажы каштоўнасць, вывезеную з беларускай тэрыторыі, звязаную з ёй зместам і праз паходжанне, калі

да таго ж месца ўзнікнення дакладна вядомае, – гэта сапраўднае рэдкасць”.

Рукапісная кніга была набытая на сродкі мецэната ініцыятывы MALDZIS Іллі Пакроўскага.

У будучыні кніга ў якасці грамадскага падарунка вернецца на сваё месца – у парафію імя Найсвяцейшай Панны Марыі і святога Яна Непамука ў Вялікіх Эйсмантах.

Кажа апыжун ініцыятывы MALDZIS Рыгор Астапеня:

“У гэтай гісторыі, як і ў іншых праектах нашай ініцыятывы, важна, што знайшоўся беларус, які прафінансаваў выкуп рукапісу, каб гэты архіў не трапіў у прыватныя калекцыі, а вярнуўся ў Беларусь у якасці грамадскага падарунка”.

У найбліжэйшых планах MALDZIS – алічбаванне рукапіснага зборніка, каб зрабіць яго даступным для ўсіх зацікаўленых гісторыкаў і крывянаўцаў. Пра гэта мы паведамім асобна гэтай вясной.

maldzis.world

Гутарка

Пётра Мурзёнак: РОЛЯ ДЫЯСПАРЫ ВАЖНАЯ, АЛЕ НЕ ІСТОТНАЯ І НЕ ВЫЗНАЧАЛЬНАЯ

Працяг са старонкі 1.

Мая беларускасць узмацнілася, калі я далучыўся да беларускага жыцця ў дыяспары. Пачынаючы з 2000 года і да цяперашняга часу я займаюся беларускімі справамі. Часткова гэта диктуецца абставінамі, але збольшага – маім унутраным запалам быць карысным, не пабаюся гэтага слова, для роднай Беларусі.

Але, пакідаючы Беларусь у 1998 годзе, я быў так расчараваны прасавецкай, антынацыянальнай лукашэнкаўскай уладай і абывацкасцю беларусаў да ўсяго нацыянальнага, што, нават жывучы ў новай краіне, не адразу апантана рынуўся ў беларускія справы.

Матывы майго далучэння да розных імпрэзаў, сустрэч, маніфестацый, а таксама гісторыя арганізацыі Атаўскага аддзела Згуртавання беларусаў Канады, у кнізе якраз падрабязна апісаныя.

Значная частка кнігі апавядае і пра мой удзел у іншых галінах нацыянальнага будаўніцтва, асабліва заўважны для мяне самога з часу заснавання вэб-часопіса “Культура. Нацыя” ў 2012 годзе. Магчыма, словы “нацыянальнае будаўніцтва” для кагосьці прагучаць занадта пафасна, але менавіта яны вызначаюць асноўную ідэю часопіса. Ён мае статус перыядычнага выдання Беларускага Інстытута навукі і мастацтва ў Канадзе (БІНІМ, Канада), інстытута, які мне даверылі ўзначальваць з 2017 года. Падчас працы ў часопісе ў мяне назапашваліся матэрыялы пра гісторыю, традыцыі і культуру беларускага народа, якія сталі асновай для некалькіх кніг. І адмыслова для “Нарысаў” я напісаў некалькі раздзелаў, прысвечаных тэарэтычным пытанням, якія тычацца паняцця нацыі ўвогуле і беларускай нацыі ў прыватнасці, у тым ліку перспектывы яе развіцця ў будучым.

– У “Нарысах” побач суіснуюць вельмі розныя рэгістры – ад аналітычнага разбору гісторыі Беларусі з лічбамі і мапамі да асабістых мемуараў і нават амаль трылерных сюжэтаў з жыцця эмігрантаў. Чаму Вам было важна захаваць такую панарамную і жанравую разнастайную структуру кнігі?

– Сапраўды, кніга атрымалася разнастайнай. Але яе структура складалася ў адпаведнасці з логікай і храналогіяй падзей. У 12 главах і чатырох частках кнігі апісаны розныя падзеі і прыклады, спалучаныя галоўнай тэмай – беларускасцю.

– У Вас вельмі насычаны рытм жыцця і шмат розных роляў. Вы ўзначальваеце БІНІМ у Канадзе, выдаеце часопіс “Культура. Нацыя” і займаецеся справамі Згуртавання беларусаў Канады. Як Вы знаходзіце час для напісання кніг? І ці застаецца ў гэтым рытме месца для адпачынку і, напрыклад, заняткаў спортам?

– Вы пералічылі некалькі маіх грамадскіх абавязкаў, якія, безумоўна, займаюць шмат часу, але трэба ўлічваць, што я працую ў Канадзе ўжо аж 28 гадоў (мой стаж у Беларусі склаў 31 год). Ужо праз два тыдні пасля прыезду ў Канаду я пачаў працаваць у Атаўскім даследчым інстытуце кардыялогіі, а пазней – у Міністэрстве аховы здароўя.

Безумоўна, я не змог бы штосьці ствараць без дапамогі майёй сям’і – найперш майёй жонкі Наталіі, якая для мяне ўсё – і дапамога, і падтрымка, і любоў. Нізкі ёй паклон і мая бязмерная ўдзячнасць.

Пісаць кнігі – не хуткая справа. Я пачынаю з артыкулаў, якія патрабуюць папярэдняй падрыхтоўчай працы – пошуку крыніц, пастаяннага скрынінгу-маніторынгу штодзённай інфармацыі і яе аналізу і г. д. І толькі пасля назапашвання дастаткова аб’ёму інфармацыі можа нарадзіцца ідэя кнігі.

Асобную долю грамадскай працы займае часопіс “Культура. Нацыя”, якая ўключае як само электроннае выданне, так і працу з аўтарамі, рэдагаванне тэкстаў і г. д.

– Якім Вы бачыце далейшае развіццё часопіса “Культура. Нацыя”? Ці плануеце выходзіць за межы тэкставага фармату альбо за межы інтэрнэт-фармату?

– На сённяшні дзень выйшлі 36 нумароў часопіса. Пра гісторыю стварэння часопіса і яго дасягненні я падрабязна напісаў у кнізе. Свежы нумар часопіса будзе апублікаваны ў красавіку 2026 года. Рэдакцыя часопіса – невялікая. Асноўная нагрузка кладзецца на рэдактара. Шмат у чым мне дапамагаюць Н. Баркар, А. Каралькевіч, Ю. Рапеецкі, за што я ім вельмі ўдзячны.

Падтрымліваю нават такі сціплы праект – справа складаная. Быў перыяд, калі рукі апускаліся. Тым не менш за амаль 13 гадоў існавання ў часопісе апублікаваны матэрыялы больш чым ад 80 аўтараў.

Ці запатрабаваны часопіс? Цяжка адказаць. У розныя часы аб’ём часопіса вагаўся ад 50 да 500 старонак.

Пётра Мёрзёнак і Івонка Сурвілла

А вось наведванне вэб-сайта, на якім размяшчаецца часопіс, паступова расце (маем чытачоў з 86 краін, з іх больш за палову чытачы з Беларусі). Да прыкладу, апошнімі месяцамі сайт наведваюць ад 800 да 1000 чытачоў. Мы мяркуем, што гэта не так ужо і кепска.

Пакуль будуць сілы і магчымасці, будзем працягваць гэтую працу. Дарэка, што фармат часопіса будзе змяняцца ў адпаведнасці з патрабаваннямі часу і развіццём тэхналогій.

– Ладную частку кнігі складае агляд бягучай грамадска-палітычнай сітуацыі ў Беларусі і беларускім замежжы, а таксама спроба прагнозу на будучыню. Ці не страціў ён актуальнасці праз істотныя змены ў міжнароднай палітыцы, прынамсі тых яе аспектах, якія закранаюць беларусаў? Якія сцэнары развіцця Беларусі ў бліжэйшыя гады Вам здаюцца найбольш імавернымі?

– Прадказваць перспектыву для Беларусі няпроста. Сітуацыя ў свеце зараз вельмі складаная – тут і непрадказальная міжнародная палітыка адміністрацыі Трампа, і вайна Расіі супраць Украіны, пастаянная каланіяльная палітыка Расіі ў дачыненні да Беларусі і антынацыянальная ўнутраная палітыка Лукашэнкі.

Адно хачу заўважыць: у гістарычным плане развіццё Беларусі ішло ў станоўчым кірунку толькі пры спрыяльных знешніх умовах. Такімі ўмовамі сёння могуць быць параза Расіі ў вайне з Украінай, уплыў ЗША – наўпросты ціск на Лукашэнку ці праз эканамічныя санкцыі. Але, на маю думку, не варта чакаць распаду Расіі. Таксама я не прыхільнік перабольшваць ролю ўзброеных фармаванняў накіраваных палка Каліноўскага.

Я прыхільнік кансалідацыі ўсіх нацыянальна свядомых сіл, якія, на мой погляд, пакуль што яшчэ здольныя выпрацаваць слушную стратэгію і рэалізаваць яе на практыцы. Але для гэтага патрэбная воля, якой бракуе многім лідарам “групак” і “платформаў”, якія сядзяць па сваіх кутках. Я прыхільнік спадарыні С. Ціханоўскай, нацыянальнага лідара, і людзей, якія гуртуюцца вакол яе.

Будучую Беларусь бачу нейтральнай, дэмакратычнай і шчаслівай. Беларуссю, якая перастала быць калоніяй Расіі.

Але ўсё ж каб Беларусь сталася актыўным, рэальным міжнародным суб’ектам, неабходны істотныя ўнутраныя змены нацыянальнай свядомасці саміх беларусаў, іх палітычнай культуры. А на гэта патрэбны час. Пакуль што, па нашых ацэнках, пул

прыхільнікаў Лукашэнкі даволі значны, і ўлада яшчэ здольная імі маніпуляваць.

Ацэнкі, дадзеныя ў кнізе, зробленыя для канкрэтнага гістарычнага моманту. І магчыма, што нават праз некалькі месяцаў яны сваю актуальнасць згубяць. Але іх усё роўна варта рабіць, і не толькі для гісторыі. Да прыкладу, зараз некаторыя асобы (М. Статкевіч, І. Лосік, П. Севярынец, У. Мацкевіч) робяць спробы аналізу прычын паразы Рэвалюцыі-2020. Ці важна гэта для будучых падзей? На мой погляд, так, важ-

на.

– **Якую ролю, на Ваш погляд, сёння можа адыгрываць культура і інтэлектуальная супольнасць у фармаванні будучыні Беларусі?**

– Культура – найважнейшы складнік фармавання і існавання любой нацыі. Задайце сабе пытанне: а ці можа жыць і развівацца рускамоўная беларуская культура? Адказ, здаецца, відавочны.

Таму, так думаю, пакуль беларусы не вызваліцца з-пад каланіяльнага расійскага ярма (культурнага, палітычнага, эканамічнага), Беларусь не

мае добрай будучыні.

Роля беларускай дыяспары важная, але не істотная і не вызначальная (як гэта ў некаторай ступені паказала і беларуская дыяспара пасля Другой сусветнай вайны). Тым не менш, улічваючы яе колькасць (а зараз за мяжой пражывае каля 2,2 мільёнаў этнічных беларусаў, або амаль кожны чацвёрты), вынікі яе дзейнасці могуць быць заўважнымі нават у блізкай перспектыве.

– **Ці маеце ўжо задуму для наступнай кнігі – і ў які бок Вы хочаце рухацца далей як аўтар?**

– Так, задумкі ёсць. У прыватнасці, хацелася б падвесці вынікі сваёй працы ў часопісе “Культура. Нацыя”.

Пачэснае месца ў маіх працоўных раскладах будзе займаць праца ў часопісе. Веру, што будучы яшчэ і артыкулы, і кнігі.

І, вядома, ж вершы. Ужо маю пяць зборнікаў, і вершы час ад часу працягваюць нараджацца.

Кнігу Пётры Мурзэнка “Нарысы беларуса” можна набыць па спасылцы: www.kirma.sh/products/naryisy-belarusia.

S.K., Budzma.org

НАВІНЫ

ПАДВЕДЗЕННЯ ВЫНІКІ ДЭКЛАМАТАРСКАГА КОНКУРСУ, ПРЫМЕРКАВАНАГА ДА ДНЯ РОДНОЙ МОВЫ

Галоўнае, што конкурс працягваецца, а цікаўнасць з боку ўдзельнікаў павялічваецца.

Янка Усціновіч, Лявон Троц, Таіса Фіёнік і Віктар Цыркуновіч – гэта пераможцы ў розных узроставых катэгорыях (ад наймалодшых да найстарэйшых) V Міжнароднага дэкламатарскага конкурсу да Дня роднай мовы, які ладзіць фонд “Тутака” з Беластока.

Кіраўнік фонду Павал Станкевіч лічыць, што можна ўжо гаварыць пра першы невялікі юбілей, але галоўнае, што конкурс працягваецца, а цікаўнасць з боку ўдзельнікаў павялічваецца.

Павал Станкевіч: Гэта сапраўды юбілей для нас, хаця, можа, мы яго моцна не адзначаем. Файна, што конкурс надалей ідзе, надалей цешыцца зацікаўленнем. Гэта бачна па колькасці заяў, гэта бачна таксама, калі праглядаеш спіс гарадоў, з якіх да нас людзі прысылаюць свае заяўкі. Гэта не толькі Польшча, гэта таксама Літва, гэта і Вялікая Брытанія, і ЗША, і Іспанія – па-рознаму. І гэта,

безумоўна, цешыць. Файна, што надалей удаецца нам прытрымлівацца гэтага міжнароднага фармату, хаця ён узнік зусім выпадкова пры першай эдыцыі конкурсу. І думаю, што надалей і будзем працягваць. Хочацца, безумоўна, пашыраць гэты фармат, каб з нагоды конкурсу маглі адбывацца розныя майстар-класы па акцёрскай прафесіі ці нават спектаклі такіх аматарскіх тэатраў. Заўсёды мы хвалюемся, каб паказаць глядачам таксама артыстычную частку, акрамя іх выступу, каб заўсёды было нешта цікавае.

Удзельніца конкурсу: Мiane завуць Дар’я. Я прыехала сюды ў Беласток з Варшавы, а ў Варшаву ўжо пяць гадоў таму прыехала з Мінска. Пра конкурс я ведаю ад яго паўстання. У ім удзельнічаў гады тры таму мой сын у малодшай катэгорыі, і я ў гэтым годзе вырашыла: чаму б мне не пайсці па слядах роднага сына і паспрабаваць. Я ўвогуле больш празаік сама па сабе, але вельмі люблю вершы Ганны Севярынец. І вось знайшла сярод іх тое, што мне найбольш па душы, і вырашыла падзяліцца гэтым цудоўным вершам са слухачамі і глядачамі.

Яраслаў Іванюк: Чаму наогул ёсць такое жаданне, каб ужо ў дарослым узросце выступаць на сцэне з беларускай паэзіяй?

Віктар Цыркуновіч, удзельнік конкурсу: Відаць, справа, напэўна, ва ўзросце. Хаця, напэўна, адметна, што большасць усё ж такі – гэта людзі маладзейшыя. Па-першае, а можа быць і па-другое, і па-трэцяе – я беларус. А беларусу лягчэй за ўсё выказаць свае думкі менавіта праз паэзію. Мова адмыслова дапамагае гэ-

та рабіць. Не ганю іншыя народы, нацыі, але беларускі народ – ён шматпакутны і ёсць што раскажаць. Мне падаецца, проза не так яскрава можа гэта выразіць, як верш.

Конкурс адбываецца з нагоды Дня роднай мовы, і я лічу, што патрэбна падмацаваць тэму, звязаную менавіта з мовай. Тое, што я выбіраю, хутчэй за ўсё выбіраецца сэрцам. Некаторыя пытанні становяцца актуальнымі, калі надыходзіць час да конкурсу, і такім чынам я выбіраю той ці іншы верш.

Яраслаў Іванюк, polskieradio.pl

РАДА БНР ПЕРАДАСЦЬ У СКАРЫНАЎКУ ЧАСТКУ ДЗЯРЖАЎНАГА АРХІВА, ШТО ЗАСТАВАЛАСЯ НЕДАСЯЖНАЙ ПАЎСТАГОДДЗЯ

Рада Беларускай Народнай Рэспублікі абвясціла пра вяртанне кантролю над унікальным дзяржаўным архівам, які захоўваўся ў Міколы Абрамчыка – старшыні Рады з 1947 па 1970 год. Пасля больш чым пяцідзесяці гадоў невызначанасці дакументы нарэшце будуць перададзеныя на захаванне і даследаванне ў Беларускаю бібліятэку і Музей імя Францішка Скарыны ў Лондоне.

Мікола Абрамчык (1903–1970) – адна з ключавых постацяў беларускага павянага антыкамуністычнага руху. Менавіта ён у 1947 годзе афіцыйна аднавіў дзейнасць Рады БНР на эміграцыі і ўзначальваў яе да самай смерці ў Францыі.

Дакументы дзяржаўнага архіва БНР трапілі да яго яшчэ ў самы разгар Другой сусветнай вайны. 6 сакавіка 1943 года ў Празе смяротна хворы прэзідэнт Рады БНР Васіль Захарка склаў тэстамент, якім перадаў свае паўнамоцтвы Міколу Абрамчыку, а пасаду сакратара – пэтыты Ларысе Геніюш.

У дакуменце наўпрост прадпісвалася: “Само

сабой разумеюцца, што ўсе архівы Рады Б.Н.Р. і дакументы пераходзяць таксама да вас”. Гэтую частку архіва Абрамчык здолеў вывесці з Прагі і зберагчы нават нягледзячы на арышт гестапа і наступную высылку ў Францыю.

Згодна з рашэннем Рады БНР, адразу пасля смерці Абрамчыка ў 1970 годзе гэтыя дакументы павінны былі перадаць у лонданскую Скарынаўку. Аднак з-за нейкіх акалічнасцяў архіў аж да 2025 года заставаўся па-за валоданнем Рады БНР.

І вось цяпер права ўласнасці адноўлена. Сакратарыят Рады і Аляксунская рада бібліятэкі пагадзіліся, што дакументы будуць захоўвацца ў Лондане да таго часу, пакуль згодна са Статутам не будзе складзены гістарычны мандат Рады БНР і не будзе прынятае супольнае рашэнне аб іх канчатковым лёсе. Пасля папярэдняй інвентарызацыі архіў стане даступным для гісторыкаў.

“Выдатная святочная навіна! Выглядае, што лёс тае часткі архіву Рады БНР, што была выве-

зена Міколам Абрамчыкам з Прагі ў 1943 годзе, нарэшце высвятляецца і архіў лагічна ўладкоўваецца”, – пракаментавала падзею гісторык эміграцыі Наталля Гардзіенка.

Перадача дакументаў у Беларускаю бібліятэку і Музей імя Францішка Скарыны – лагічны крок, бо гэта адзіная ў свеце незалежная ўстанова па-за межамі краіны, якая спецыялізуецца выключна на беларусазнаўстве. Заснаваная ў 1971 годзе намаганнямі грэка-каталіцкіх святароў Чэслава Сіповіча, Льва Гарошкі і Аляксандра Надсана, сёння яна валодае найбагацейшымі зборамі: ад фрагментаў кніг Скарыны і Статутаў ВКЛ да поўных калекцый эмігранцкай перыёдыкі.

Бібліятэка ўжо захоўвае значны архіў дакументаў часоў БНР (1918 года) і матэрыялы павянага дыяспары, што разам з новым папаўненнем робіць Скарынаўку адным з галоўных цэнтраў для даследавання гісторыі ўрада БНР у выгнанні.

nashaniva.com

НАВІНЫ

БЕЛАРУСЫ ПРАЙШЛІ МАРШАМ ПА ЦЭНТРЫ ВАРШАВЫ З 330-МЕТРОВЫМ БЕЛ-ЧЫРВОНА-БЕЛЫМ СЦЯГАМ

У Варшаве, сталіцы Польшчы, маштабным маршам завяршыліся ўрачыстасці, прымеркаваныя да Дня Волі.

Удзельнікі маршу сабраліся на пляцы Трох Крыжоў, з якога стартавала шэсце.

Беларусы неслі 330-метровы бел-чырвона-белы сцяг, а таксама трымалі банеры з выявамі палітычных зняволеных – Уладзіміра Гундара, Вольгі Маёравай, Любові Разановіч і іншых, патрабуючы іх вызвалення.

Шэсце суправаджалася музыкай беларускіх дудароў. У ім таксама ўдзельнічалі і прадстаўнікі клубу гістарычнай рэканструкцыі Invictus 1863.

Папярэдне, у маршы ўзялі ўдзел прыблізна паўтысячы чалавек. У калоне таксама ішла Святлана

Ціханоўская. Падчас акцыі яна запісала і размясціла ў сваім Telegram-канале кароткі відэазапіс, у якім яшчэ раз павіншвала беларусаў з Днём Волі.

У мерапрыемстве таксама ўдзельнічалі польскія палітыкі і грамадскія дзеячы, у тым ліку Гжэгаж Схетына – старшыня Камітэту ў замежных справах Сенату Польшчы, колішні міністр замежных спраў, а таксама дэпутат Сейму Аліцыя Ляпкоўска і грамадска-палітычны дзеяч Адам Міхнік.

“Мы выходзім, таму што нельга не выходзіць. Нельга сядзець, маўчаць, проста пераचाкаць. Ніхто акрамя нас саміх, беларусаў, свабоду за нас не здабудзе. Мы выходзім сёння за нашых палітвязняў... І мы будзем выходзіць, пакуль кожны і кожная

не апынецца на волі. Мы выходзім, каб аднавіць справядлівасць. Каб спыніўся тэрор. Мы патрабуем поўнай палітычнай амністыі. Мы выходзім – у рэшце рэшт, проста таму, каб пабачыць адно аднаго. Пагаварыць. Натхніцца. І падзякаваць. І я веру, што ў нас усё атрымаецца. І разам мы ўсё адолеем! Жыве Беларусь!” – сказала Святлана Ціханоўская напрыканцы маршу.

Шэсце завяршылася канцэртам беларускіх музыкаў і святочным кірмашом з працамі беларускіх майстроў, кнігамі і драпікамі ад палітвязняў.

27 сакавіка Міністэрства замежных спраў Польшчы супольна з Аб'яднаным пераходным кабінетам правялі ў Музычным універсітэце імя Шапэна ў Варшаве ўрачыстасці да Дня Волі.

svaboda.org

У АСАЦЫЯЦЫІ БЕЛАРУСАЎ У АМЕРЫЦЫ (АБА) АДБЫЛІСЯ ВЫБАРЫ

ПРЭЗІДЭНТКА

Воля Бромэн

PR-АФІЦЭРКА

Кацярына Маліеўская

САКРАТАРКА

Ганна Шарко

5 сакавіка ў Асацыяцыі Беларусаў у Амерыцы (АБА) адбыліся заплаваныя выбары ў Прэзідыум на пасады сакратаркі, PR-афіцэра і прэзідэнткі.

Усе пазіцыі паспяхова абраныя: Прэзідэнтка – Воля Бромэн Афіцэрка па публічных сувязях – Кацярына Маліеўская

Сакратарка – Ганна Шарко Сёлета ўсе гэтыя пасады занялі жанчыны – яшчэ адно сведчанне таго, што ў беларускай супольнасці шмат моцных і актыўных лідарак, якія гатовыя браць на сябе адказнасць і працаваць дзеля агульнай справы.

Паводле facebook.com/ABATogether1

Адказныя за нумар – Н. Шыдлоўская, А. Макоўская

Наклад 250 асобнікаў

Беларускі календар памятных дат на красавік 2026 года

4 красавіка

• 130 гадоў таму, у 1896-м, нарадзіўся Васіль Русак, адзін з кіраўнікоў Слуцкага Збройнага Чыну. Загінуў у 1946-м.

8 красавіка

• 70 гадоў таму, у 1956-м, у Мінску адкрыўся Беларускі дзяржаўны тэатр юнага гледача.

12 красавіка

• 485 гадоў таму, у 1541-м, нарадзіўся Іпацый Пацей, пісьменнік-палеміст. Памёр у 1613-м.

14 красавіка

• 95 гадоў таму, у 1931-м, памёр Віктар Вальтар, пісьменнік.

17 красавіка

• 135 гадоў таму, у 1891-м, нарадзіўся Язэп Варонка, палітычны дзеяч, дзеяч эміграцыі ў ЗША. Памёр у 1952-м.

• 115 гадоў таму, у 1911-м, нарадзіўся Сымон Шаўцоў, дзеяч эміграцыі ў Нямеччыне і Аўстраліі, пісьменнік. Памёр у 1999-м.

18 красавіка

• 135 гадоў таму, у 1891-м, нарадзіўся Лявон Гмырак (сапр. Мечыслаў Бабровіч), празаік. Загінуў у 1915-м.

• 45 гадоў таму, у 1981-м, памёр Баляслаў Слосканс, Апостальскі візітатар для беларусаў-каталікоў.

19 красавіка

• 145 гадоў таму, у 1881-м, нарадзіўся Усевалад Ігнатоўскі, гісторык, першы прэзідэнт Беларускай Акадэміі навук. Памёр у 1931-м.

23 красавіка

• 140 гадоў таму, у 1886-м, нарадзіўся Эмітрок Бядуля (сапр. Самуіл Плаўнік), пісьменнік. Памёр у 1941-м.

• 35 гадоў таму, у 1991-м, памёр Дзмітрый Касмовіч, дзеяч эміграцыі ў Бельгіі і Нямеччыне.

24 красавіка

• 20 гадоў таму, у 2006-м, памерла Вера Бартуль (дзяв. Касцюкевіч), дзяўчка эміграцыі ў Вялікабрытаніі і ЗША.

26 красавіка

• Дзень памяці ахвяраў катастрофы на Чарнобыльскай АЭС (1986)

27 красавіка

• 20 гадоў таму, у 2006-м, памёр Міхаіл Вітушка, генерал, кіраўнік беларускага супраціўлення ў другой палове 1940-1950-х гг.

29 красавіка

• 105 гадоў таму, у 1921-м, нарадзіўся Мікола Ермаловіч, гісторык, літаратуразнавец. Загінуў у 2000-м.

• 95 гадоў таму, у 1931-м, памёр Яўхім Карскі, заснавальнік навуковага беларусазнаўства.

Беларусы ў свеце
№ 3 (286), сакавік 2026
Інфармацыйны бюлетэнь
Супольнасць беларусаў
свету “Бацькаўшчына”

Распаўсюджваецца на правах унутранай дакументацыі.
Меркаванні аўтараў могуць не супадаць з думкай рэдакцыі.

zbsb.info e-mail: zbsb.minsk@gmail.com